

Apolitik Eylemcilerin Politik Eylemi: Gezi Parkı Direnişii

Ferihan Polat

Yrd. Doç. Dr.
Pamukkale Üniversitesi
İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
E-posta:fyildirim@pau.edu.tr

Özet: 2013 Haziran'ına damgasını vuran Gezi Parkı Direnişii, ulusal ve uluslararası akademik çevrelerce birbirinden çok farklı okumalara tabi tutulmuştur. Bir kısım sosyal bilimci, eylemcilerin kimliklerine bakarak eylemi apolitik bir hareket olarak nitelendirmiş, bir kısmı ise eylemin yöneldiği hedefin Erdoğan'ın şahsında Ak Parti Hükümeti olduğuna işaret ederek, eylemin politik bir eylem olduğunu iddia etmiştir. Gezi Parkı Direnişisini anlamaya yönelik bir çabanın ürünü olan bu çalışma, eylemcilerinin belli bir siyasi kimliğe sahip olmamasının eylemi apolitik olarak nitelermeye yetmeyeceği; eylemin politik olma iddiasının da sadece Ak Parti hükümetine karşı yönelen muhalif bir hareket olmakla açıklanamayacağını iddia etmektedir. Küresel kapitalist düzenin bir parçası olan Türkiye'nin yaşadığı bu deneyimin, sadece ülke içi politik çatışma ve ayrışmalarla açıklanamayacağını savunan bu çalışma, Gezi Parkı Direnişii'nin ülke sınırlarını aşan boyutuna dikkat çekmektedir. Gezi Parkı Direnişisini uluslararası bir komplo olarak değerlendirmenin ötesinde; bu eylemi küresel ölçekte gelişen sistem karşısı halk isyanlarının bir parçası olarak okumak, çok yönlü sosyal gerçekliğin açıklanmasında daha yetkin bir bakış açısı sağlayabilecektir.

Anahtar kelimeler: Gezi Parkı Direnişii, Neoliberalizmin Krizi, Sınıf, Anti-Kapitalist Direniş

Political Movement by Apolitical Activist: Gezi Part Protests

Abstract: Gezi Park Protests leaving its mark in the June of 2015, is understood from so many perspectives by national and international academicians. On the one hand, some social scientists recognize this movement as apolitical action by analyzing the identity of activist, on the other hand, some of them claims that this movement is a political one by pointing out that the aim of the movement is against the Ak Party Government especially Erdoğan himself. This study aiming to understand Gezi Park Protests puts forward that having apolitical identity of activists is not enough to recognize the movement as apolitical one and also claiming that having political action cannot be explained by the idea that the movement is just against the Ak Party Government. This study justifying that this movement cannot be explained by the idea of domestic political conflict and separation as Turkey is a part of global capitalist order, focuses on dimensions of crossing national borders. Beyond the evaluation of Gezi Park Protests as an international conspiracy, interpretation of this movement as a part of the growing public protests against the system on a global scale is a more plausible perspective to understand the multidimensional social reality.

Keywords: Gezi Park Protests, Crisis of Neoliberalism, Social Class, Anti- Capitalist Resistance

Giriş

Gezi Parkı olaylarının başlangıcı, 27 Mayıs 2013 akşamı Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi'ni protesto etmek amacıyla Gezi Parkı'nda yaklaşık 50 göstericinin toplanmasına dayanır. Park çevresinde bir inşaat firması tarafından yapılan çalışmaların kanunsuz olduğunu savunan grup, işçilerin çalışmasını engelledikten sonra iş makinelerinin tekrar çalışmaması için Gezi Parkı'nda nöbet tutma kararını almıştır. 28 Mayıs gecesinden itibaren Gezi Parkı'nda nöbet tutan grup, sadece Yayalaştırma Projesi'ne değil, aynı zamanda İstanbul'un Beyoğlu başta olmak üzere farklı bölgelerinde gözlemlenen kentsel dönüşüm pratiklerine de tepki duyduklarını ifade etmiştir. Nöbet kararından sonra eylemcileri ulusal kamuoyunun gündemine sokan kritik gelişme, 29 Mayıs sabahı zabita ekiplerinin, çalışmaların devam edebilmesi amacıyla göstericileri Gezi Parkı'ndan çıkarmaya çalışmasıyla yaşanmıştır. Eylemcileri gezi parkından uzaklaştırmak amacı ile eylemcilerin konakladığı çadırların, bazı zabita görevlileri tarafından ateşe verilmesi kısa sürede sosyal medyada yankı bulmuştur. Zabita ekiplerinin müdahalesi bazı siyaset adamlarını da harekete geçirmiştir. BDP İstanbul Milletvekili Sırrı Süreyya Önder, çadırların yıkılmasından sonra çalışmalarına tekrar başlayan inşaat ekiplerine ait iş makinelerinin önüne geçerek yayalaştırma çalışmalarını yeniden durdurmuştur. Gün içerisinde Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri de Gezi Parkı'na gelerek göstericilere destek vermiştir. Güvenlik güçleri ve göstericiler arasında 29 Mayıs gününden itibaren yaşanan çatışmalar, 31 Mayıs akşamı zirveye çıkmıştır. Bu tarihten itibaren güvenlik güçleri ve hükümet yetkililerinin Gezi Parkı olaylarına yönelik tutumunda da hızlı bir sertleşme yaşanmıştır. Olayların ilk günlerinde güvenlik güçlerinin gösterileri sonlandırmakta yetersiz kalması ve sokak şiddetinin ülke genelinde yaygınlaşması, hükümetin eylemlere basit bir asayiş sorunu olarak yaklaşmasını engellemiştir (Ete ve Taştan, 2013, s:21-29).

Sokak gösterilerinin şiddet olayları ve yoğun çatışmalara sahne olması, eylemcilerin hedefinde yer alan AK Parti hükümeti tarafından sert tepkiyle karşılanmış, Başbakan Erdoğan, gösterilerin AK parti hükümetini yıkmaya yönelik ideolojik ve siyasi bir hamle olduğunu ifade etmiştir. Ana muhalefet partisinin 2 Haziran günü Kadıköy Meydanı'nda yapacağı mitingi iptal ederek, partilileri Taksim Meydanı'na çağırması da hükümetin gösterilere karşı tavır alışını etkilemiştir. Hükümet göstericileri doğrudan muhatap alarak diyalog arayışında bulunmuş, 5 Haziran günü Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Taksim Dayanışması Platformu temsilcisi bir grup ile bir araya gelerek göstericilerin taleplerini dinlemiştir. Temsilciler, Gezi Parkı'nın, park olarak kalması gerektiğini, gösterilerde orantısız güç kullanılmasından mesul tutulan bazı emniyet müdürleri ve sorumluların görevden alınmalarını, gaz bombası ve benzeri materyallerin kullanılmasının yasaklanmasını, gözaltına alınanların serbest bırakılmasını ve haklarında hiçbir soruşturma açılmamasını ve 1 Mayıs alanı olan Taksim ve Kızılay başta olmak üzere Türkiye'deki tüm

meydanlarda, kamusal alanlarda toplantı, gösteri, eylem yasaklarına ve fiili engellemelere son verilmesini talep etmişlerdir. Hükümet ile yapılan bu görüşmenin ardından, Başbakan Erdoğan, 12 Haziran'da eylemci temsilcilerini kabul etmiştir (Ete ve Taştan, 2013, s:21-29). 14 Haziran 2013'te de gösterici temsilcileri, sanatçılar ve gazetecilerle yaptığı toplantılar sonucunda, Başbakan Erdoğan, yargı kararının kesinleşmesini bekleyeceğini, karar aleyhte çıkarsa, uyacağını; lehte çıkarsa plebisite referanduma götüreceğini ve sonucuna göre davranacağını söylemiştir. Başbakan Erdoğan'ın bu açıklamalarından sonra, göstericilerin bir kısmı gösterileri sonlandırmış bir kısmı da kamuya açık parklarda gösterilere devam etme kararını almışlardır (MAZLUM-DER, 2013: 4).

5 Haziran sonrasında yetkililerin attığı bu adımlar, Gezi Parkı olaylarının başlangıcından itibaren diyalog kanallarını açık tutmamak ve göstericilerin taleplerine kulak tıkamakla itham edilen AK Parti hükümetine ilişkin algıyı değiştirmiştir. Bu süreçte gösterici temsilcilerinin hükümet tarafından atılan adımları karşılıksız bıraktıkları ve uzlaşmaz bir tavırla hareket ettikleri algısı güçlenmiştir. Bu durum, 11 Haziran günü temelleri atılan Gezi Parkı müdahalesinin meşrulaştırılmasını kolaylaştırdığı gibi, hareketin toplumun genelinden destek almasını da önlemiştir. Erdoğan'ın Gezi Parkı eylemlerinin kendisine ve partisine karşı yapıldığını, eylemcilerin çevrecilikle hiçbir ilgisinin olmadığına ilişkin beyanatları, Ak Partili seçmeni, içeride ve dışarıda sert eleştirilere maruz kalan liderlerinin yanında olduklarını göstermeye sevk etmiştir. Bu süreçte Erdoğan, partinin rakiplerine karşı güç gösterisi yapmasını sağlayacak olan bir dizi mitingün startını vermiştir. "Milli İradeye Saygı" adı verilen mitingler, bir yandan uluslararası kamuoyuna AK Parti'nin toplum nezdindeki popülerliğini hatırlatırken bir yandan da ülke içindeki muhalefet odaklarına hükümetin kolay kolay devrilmeyeceğini göstermiştir. Bu mitingler aracılığıyla Başbakan Erdoğan, kendisine yönelik halk desteğini test etmiş ve Gezi Parkı olayları sırasında ortaya çıkan bazı algıları yanlışlama imkânını da bulmuştur (Ete ve Taştan, 2013, s:21-29).

Gösterilerin kitleleşerek farklı önceliklere sahip kesimleri bir araya getirmesi, protesto hareketinin hedeflerini de daha kapsamlı bir hale getirmiştir. Eylemlerde yaşanan hızlı dönüşüm, hükümet yetkililerinin olaylara yaklaşımı üzerinde de dönüştürücü etki yapmıştır. Güvenlik kuvvetlerinin 15 Haziran 2013 akşamı Gezi Parkı'nda yaklaşık iki haftadır kesintisiz devam eden gösterilere müdahale ederek park alanını boşaltması, Gezi Parkı eylemleri açısından bir kırılma anı olarak değerlendirilmektedir. Ülke genelinde devam eden gösterilerin sembolik merkezi konumunda bulunan Gezi Parkı'nın 'kaybedilmesi' ile birlikte, toplumsal muhalefet hareketinin destek kaybetmeye başladığı ve hedeflerini revize etmek durumunda kaldığı söylenebilir. Sokak muhalefeti ile hedeflerine ulaşamayan eylemciler, bu tarihten itibaren kısmen yeni kanallara yönelmiş; şiddet olaylarından uzaklaşarak mahalle toplantıları ve bağımsız seçim kampanyaları gibi barışçıl arayışlar ortaya koymuştur. 15 Haziran sonrasında yaşanan gelişmeler,

eylemlerin dönüşümüne paralel olarak kamuoyunun olaylara yönelik ilgisinin de zayıfladığını ortaya koymaktadır. Gezi Parkı'nın 15 Haziran akşamı polis ekipleri tarafından kontrol altına alınması sonrasında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, güvenlik kuvvetleri tarafından giriş-çıkışların kontrol edildiği park alanında ağaçlandırma ve çevre düzenleme çalışmasına başlamıştır (Ete ve Taştan, 2013, s:21-29).

Özetle 31 Mayıs – 15 Haziran döneminde Gezi Parkı olayları sokak şiddeti ve çatışmalarına dönüşmüş ve Gezi Parkı'nda başlayan gösteriler hızla ülke geneline yayılmıştır. Gezi Parkı Direnişi ile başlayan sürecin üç aşaması olduğundan söz eden Alpman, bu süreci itiraz süreci, isyan süreci ve direniş süreci olmak üzere üçe ayırmaktadır. Birinci aşama, Gezi Parkı konusunda talepleri olan bir grubun itirazı ve bu itirazın kent sakinlerinin bir kısmı tarafından sahiplenilmesiyle başlayan "itiraz" süreci. İkinci aşama, orantısız polis müdahalesiyle bastırılmaya çalışılan "itiraz sürecinin" direnç üreterek bir "isyan" sürecine dönüşmesi. Üçüncü aşama ise, bu isyan dalgasının bir anda yurdun genelinde egemen olmasıyla birlikte bir genel ayaklanmaya dönüşerek gelişmesi ve herkes için dönüştürücü bir deneyim olarak ortaya çıkan "direniş süreci". Ayrıca itiraz sürecinden bir isyan hareketine dönüşmesiyle birlikte, Gezi Parkı'na ilişkin talepler, artık bir parkla ilgili olmaktan çıkıp sosyo-politik taleplere ve bir sistem eleştirisi haline dönüşmüştür. Bu sosyo-politik talepler, bir yandan kendini politik bir dile tercüme etme ihtiyacı hisseden ancak buna uygun bir mecra bulamayanlar ile zaten politik olanların karşılaştıkları bir zeminin oluşmasını sağlamıştır. Ancak isyanın da şiddetle bastırılmaya çalışılması üzerine ortaya çıkan "direniş süreci" hem politik duyarlılığı pekiştiren hem de politikleşmenin eleştirel bir yön kazanmasını sağlayan, Türkiye tarihi açısından bambaşka bir deneyimin zeminini oluşturmuştur (Alpman, 2013: 380)

Gezi Parkı Direnişinin Politik Hedefi

Gezi Parkı Direnişi'nin amacı, saikleri ve eylem biçimleri sosyal bilimler yazınında iki farklı değerlendirme tarzının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu değerlendirme tarzının ilki Gezi Parkı Direnişi'nin dış mihraklar tarafından tezgâhlanan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma başarısını istemeyen odakların kışkırttığı bir hareket olmasıdır. Özellikle Başbakan Erdoğan'ın demeçlerinde ve mitinglerinde sıklıkla dile getirdiği bu bakış açısından, Gezi Parkı Direnişi, Türkiye'nin yakaladığı istikrarı baltalamak amacı ile Ak Parti Hükümetine ve bizzat Başbakan Erdoğan'ı devirmeye yönelik bir hareket olarak değerlendirilmektedir (Polat, 2015: 98).

Gezi olayları karşısında hükümetten yana tavır alan bu değerlendirmeler için en esaslı kaynaklardan biri Stratejik Düşünce Enstitüsü tarafından hazırlanan "Taksim Gezi Parkı Eylemleri" adlı rapordur. Bu rapor Gezi Parkı Direnişi'ni "uluslararası bir komplo" olarak tanımlamış, baştan itibaren hedefinin Gezi Parkı'nın çok ötesinde bir isyanı örgütlemek olduğunu

iddia etmiştir. Gezi Parkı Direnişisi'ni daha önce ODTÜ'de TÜBİTAK'ın uydu fırlatma töreninde, Reyhanlı'da denenmiş olan isyan girişiminin bir devamı olarak niteleyen rapor, bu seferki girişimin ağaç duyarlılığı, kentsel duyarlılık üzerinden giderek nispeten daha başarılı olduğunu ve AK Parti'ye karşı birikmiş bütün muhalefeti birleştirmeyi başardığını iddia etmiştir (SDE, 2013: 5).

Rapor, olayların başladığı ilk saatlerden itibaren, uluslararası dış çevrelerin özellikle Batı'nın medya organları ve diplomatik çevrelerinde ilgi, merak ve eylemlere destek veren tepkilerin, uluslar arası Türkiye karşıtı bir kampanya olduğu algısını yarattığını ortaya koymaktadır. Ayrıca rapor, Suriye'de her gün onlarca insanın öldürülmesine, 2 yılda 120 binin üzerinde insanın katledilmesine duyarsız kalanların, Taksim Gezi Parkı'ndaki 5-10 ağaç için Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı düzeyinde demeçler vererek hükümetin uygulamalarını kınamasını; CNN International, BBC, Fransız kanalları, El-Cezire televizyonlarının 'Türk Baharı' vurgusu yapan, baskıcı uygulamaları yeren, Taksim'i Tahrir Meydanıyla eşleştiren bol şiddet görüntülü, çokça polis gazı enstantaneli yayınları canlı olarak savaş muhabirleriyle Türkiye'nin her köşesinden heyecanla vermelerini dış kaynaklı provokasyon açısından anlamlı bulur. Rapor, BM'den AB'ye İsrail'den, Yunanistan'a Brüksel'den Washington'a Türkiye'deki eylemcilere destek veren tepkileri aynı eylem şekilleriyle Türkiye Büyükelçilikleri önlerinde büyük bir medya köpürtmesiyle vermelerini Gezi Parkı Direnişisi'nin dışarıdan desteklenen derin bir provokasyon olduğu algısını yarattığını ifade etmektedir. Rapora göre, Gezi Parkı Direnişisi'ni uluslar arası bir komplo olarak değerlendirmesini destekleyen kanıtlardan biri de Türkiye yönetimine ve Başbakan Erdoğan'ın eylemler karşısındaki tutumuna destek veren olayları Erdoğan'a karşı bir kampanya, Türkiye'ye yönelik düşmanca bir istikrarsızlık ve kaos yaratma çabası olarak protesto eden gösterilerin Mısır'da Tahrir meydanında, Filistin'de Gazze'de, Makedonya'da, Bosna'da, Kuala Lumpur'da ve Amerika'da değişik şehirlerde ortaya konmuş olmasıdır. Gezi Parkı eylemlerinin uluslararası yansımalarına yeni bir boyut kazandıran İslam Dünyası ve Müslüman topluluklarının bu tepkileri, raporda, Türkiye karşıtı dışarıdan destekli provokasyonun hedefleriyle ilgili algı ve kaygıların temelsiz olmadığı iddiasını destekleyen gelişmeler olarak aktarılmıştır (SDE, 2013: 23-24).

Gezi Parkı Direnişisinin karşı duruşunun, AK Parti hükümetinin iktidardan uzaklaştırılması sorunu haline getirilmesi çok boyutlu sosyal gerçekliğin okunması açısından bir takım sakıncaları içinde barındırmaktadır. Bu türden karşı çıkışın en çok üzerinde durduğu nokta ise, Gezi Parkı Direnişisinin, kapitalizme ve onun Türkiye'de ürettiği antidemokratik muhafazakâr yönetim ve yönetme tarzına karşı geliştirilmiş bir hareket olduğudur. Bu türden bir siyaset pratiğinin her geçen gün etki alanını genişleterek bireylerin özel yaşam alanlarını kapsayan müdahale ve uygulamaları, modernleşme ve laikliğin kazanımlarını elden bırakmamaya gayretli toplumsal kesimler için oldukça tepki uyandıran konulardır. Gezi Parkı

direnişinin sınıfsal çelişkiyi görünür hale getiren siyasal ve kültürel yönü, burjuvazinin bir yönetme tarzı olarak otoriter ve muhafazakâr yaklaşımına karşı yükselen eleştirisidir. 2000'li yıllardan itibaren burjuvazinin kültürel olarak seçtiği ya da kabul etmek zorunda kaldığı kültürel yeniden üretimine karşı duyulan öfke, İslamcı motiflerle siyasal söylemlerini üreten bir hükümete ve onun hükmetme biçimine karşı yönelmiştir.

Gezi Parkı Direnişinin Sınıfsal Karakteri

Türk siyasi tarihinin en önemli toplumsal hareketlerinden biri olarak kabul edilen "Gezi Parkı Direnişi", 27 Mayıs 2013 akşamı "Taksim Meydanı'nı Yayalaştırma Projesini" protesto etmek amacıyla küçük bir çevreci grup tarafından başlatılmış ve kısa sürede milyonlarca insanı sokağa dökmüştür. Üstelik sadece bu coğrafya ile sınırlı kalmamış, yankıları küresel düzeye yayılan bir halk protestosuna da dönüşmüştür. Bu nedenle kısa zamanda ulusal ve uluslararası sosyal bilimler dünyasından hak ettiği ilgiyi görmüş, eylemin mevcut düzenin hangi ögesine ve öğelerine karşı bir muhalefet olduğu tartışıla gelmiştir.

Askeri vesayet sonrası yeni Türkiye'nin ilk ve en etkili eylemi olarak nitelendirilen Gezi parkı direnişini (SETA, 2013: 76) bazı sosyal bilimciler, sınıfsal ve siyasi içerikten çok, kültür ve kimlik temelli analiz etmeyi tercih etmişlerdir. Hükümetin neoliberal ve muhafazakâr bir tutumla, halk hareketini uluslararası komploya indirgeyen yaklaşımı bir kenara koyulduğunda; Gezi Parkı Direnişi'nin postmodern dönemin kültür, yaşam tarzı, çevre gibi reformcu/somut taleplere odaklanan bir hareket olduğu görüşü liberal, sol, sosyal demokrat ve akademik çevrelerde egemendir.

Gezi Parkı Direnişi'ni anlayabilmek için, onu, içinde bulunduğu tarihsel-toplumsal koşullarla etkileşim içinde değerlendirmek gerekir. Her toplumsal olay gibi, Gezi Parkı Direnişi de içinde gerçekleştiği toplumun ilişkilerine, bu ilişkilerin niteliğine, ekonomisine, kültürüne, siyasetine bağlıdır; tüm bunlardan etkilendiği gibi, etkilendiği tüm süreçleri de etkiler. Toplumsal ilişkilerin kapitalist sınıfsal niteliği, bu toplumun içinde hareket eden her süreci bir biçimde etkiler. Bu nedenle, Gezi Parkı Direnişi, sınıf mücadelesi çerçevesinde analiz edilmesi gereken bir harekettir.

İnsel, Gezi direnişinin tüm toplumda, farklı sınıf, dinsel, cinsel, etnik kimliklerde bir isyana yol açtığını belirtir (İnsel, 2014). Yıldırım ise, yaşamsal olanın, siyasal olanın önüne geçtiği Gezi Parkı Direnişi'nde; sıradan vatandaşın, örgütsüz kişilerin, aktivist kimliğinde olmayan gençlerin başını çektiği direnişçiler için öncelikli olanın, siyasal iktidarın değişiminden önce yaşam tarzı ve gündelik hayat tarzı olduğunu belirtir (Yıldırım, 2013). Gezi Direnişi'ni laikliğin devlet otoritesi altında dışlayıcı yorumunu benimsemeyen "seküler değerlerin, yaşam biçimlerinde cisimleştiği bir gençlik hareketi" olarak değerlendiren Göle, hareketin siyasallaştırılmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. Ona göre Gezi Parkı Direnişi siyasal partilerden bağımsız,

otonom olduğu ölçüde, demokrasinin toplumsal muhayyilesini, dokusunu yenileyebilir. Ancak, kendini siyasal hareket yerine koyduğu takdirde demokrasiden uzaklaşacaktır (Göle, 2013).

Türkiye’de muhafazakâr, ataerkil kültürel değerler ve toplumsal ilişkilerin otoriter yönetim uygulamaları ile iç içe geçtiğini söyleyen Ayata ise, siyasal özgürlük kısıtlamasının yaşam tarzına yönelik çok yönlü müdahaleleri de beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Ayata, siyasal iktidarın, yalnızca hak ve özgürlükleri bastırmak, engellemekle kalmayıp kendi değerlerine uygun bir toplumsal düzen anlayışını, yaşam tarzını ve kültürel kimliği devlet gücünden yararlanarak topluma dayatmaya çalıştığını ifade etmektedir. Ayata’ya göre, hükümetin, kişinin serbest zamanına el koyması, aileyi düzenlemeye kalkması, kimin nasıl yaşayacağını belirlemeye çalışması ise kendi hayatını yaşamak isteyen bireylerin tepkisini çekmiş, Gezi Parkı Direnişisi’ni böylesine kitlesel bir eyleme dönüştüren esas itkiyi ortaya çıkarmıştır (Ayata, 2014:24).

Gezi Parkı Direnişisini sınıf karakterli bir okumayla açıklamaya çalışan sosyal bilimciler ise, çağdaş sınıf yapısını analiz etmeye çalışarak, ortaya çıkan yeni çelişki ve antagonizmaları, emek sermaye çelişkisinin karmaşıklaşmış dolayimleri olduğunu iddia etmektedirler. Gezi Parkı Direnişisi’ne katılan gösterici grubun sınıfsal kimlikleri ve özellikle "orta sınıf" kavramı üzerindeki tartışmalar, bu alandaki çalışmaların ana eksenini oluşturmaktadır.

Gezi olaylarının orta sınıfların eseri olduğunu savunan Keyder, kapitalist gelişmeye bağlı olarak nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan orta sınıfların değiştiğini, yeni Orta Sınıf mensuplarının toplumdaki konumlarının öncelikle eğitilmiş olmalarının getirdiği statüden kaynaklandığını ifade etmektedir. Yeni orta sınıf terimi, çoğunlukla yeni kapitalizmde ortaya çıkan yeni mesleklerde çalışan beyaz yakalıları, yeni küçük burjuvaziyi ve hatta çelişkili sınıf konumları ile ifade edilen kesimleri işaret etmektedir. Çağlar Keyder 'yeni' orta sınıfın, modern toplumda oluşan işbölümünde eğitim, beceri, bilgi gerektiren işleri yapan ve nüfus içinde oranı sürekli büyüyen bir grup olduğunu dile getirmektedir. Keyder, bu sınıfların işveren olmadıklarını ama vasıfları itibarıyla vazgeçilemez bir konumda olduklarını, zihinsel emekleri karşılığında ödüllendirildiklerini ve bu minvalde daha fazla sorumluluk alıp karar verme durumunda olduklarını söylemiştir. Sosyolojik konumları açısından çok farklı kesimlerin de anti-otoriterlik ve kamusal alanın korunması çerçevesinde Gezi Parkı Direnişisi’ne katıldığını söyleyen Keyder, ancak direnişin başını çeken ve esas rengini belirleyen göstericilerin, özellikle de İstanbul’da varlıkları hissedilen yeni orta sınıf olduğunu dile getirmiştir. Keyder, bu sınıfın daha çok bireysel özgürlük, çevre duyarlılığı, devletin baskıcılığı gibi konularda duyarlı olduğunu belirtmiştir (Keyder, 2012:1; Keyder, 2013).

Keyder'in "yeni orta sınıf" kavramına karşı çıkan Aslan, kültür sahibi bu kesimlerin, sırf bu nitelikleri itibariyle bir sınıfsal yapı oluşturamayacaklarını savunur. Ona göre, bu kesim, aslında tekil sermayeden sınıfın sermayesine geçiş süreciyle görünür hale gelen sınıfsal bir katmanı işaret etmektedir. Tekil sermaye yoğunlaşma ve merkezileşme sonucu hisse senetli sermayeye dönüşürken, denetleme ve yönetim görevi ücretliler tarafından yerine getirilen bir işlev haline gelmektedir. Bu nedenle, üretimin yönetimi ve denetimi görevi mülkiyeti doğurmayacağı için Keyder'in işaret ettiği anlamda yeni bir orta sınıfın varlığı mümkün değildir (Aslan, 2013:39). Bu görüşü destekleyen Boratav da "orta sınıflar" bloğunun içinde sayılan hekim, avukat, danışman, mimar, mühendis, mali müşavir gibi, eğitim yoluyla edindikleri becerilerini satarak geçimlerini sağlayan bağımsız profesyonel grupların da eğitilmiş, beyaz yakalı işçi sınıfı içine dâhil edilebileceği görüşündedir. Buna ek olarak, eylemlere katılanlardan önemli bir kısmının üniversite ve lise öğrencileri olduğunu ve birkaç yıl sonra potansiyel olarak işçi sınıfına veya yedek işsizler ordusuna dâhil olma olasılığının yüksek olduğuna dikkat çekmektedir (Boratav, 2013). Saraçoğlu, Gezi Parkı Direnişi'nin toplumun belirli kesimlerinin kendine mahsus tikel iktisadi çıkarlarını ve kaygılarını yansıtmak anlamında bir "sınıf tepkisi" olmasa da karşısına aldığı bloğun ve onun stratejilerinin "üretim ilişkileriyle bağlantısını merkeze yerleştiren bir analitik düzlem içerisinde "sınıfsal" bir tepki olduğunu iddia eder. Ona göre, bir toplumsal harekete "sınıfsal" nitelik veren şey; katılımcılarının ağırlıklı olarak toplumsal tabakalaşmanın hangi kategorisinde yer aldıkları değil, toplumsal biçimlenmenin asli çelişkisinden (emek-sermaye; sermaye birikimi; kriz gibi) türeyip türemediği ve bu çelişkileri nasıl ve ne yönde etkilediğidir (Saraçoğlu, 2014).

Gezi Parkı Direnişini olgunlaşmış bir sınıfsal tepki olarak değerlendiren Boratav, yüksek nitelikli, eğitilmiş işçilerin, yarınki sınıf yoldaşları ve profesyonellerle birlikte, kapkaççı burjuvazinin ve onunla bütünleşmiş siyasi iktidarın devâsa kentsel rantlarına el koyma girişimine karşı çıkmak olarak nitelenmektedir. Gezi parkı Direnişinin sınıfsal karakterine dikkat çeken İnal da Gezinin "gençlik" veya "sivil toplum" hareketi olarak değerlendirilmesinin hareketin içeriğini boşalttığını iddia etmekte ve bu eylemin, popüler, bireyci, anti tüketimci bir hareket olmasının ötesinde doğayı, insanı, emeği sömüren politikaların sorumlusu olan kapitalistlere karşı tam bir özgürlük mücadelesi olduğunu belirtmektedir (İnal, 2013). Benzer şekilde, eylemin, kentte ortaklaşa paylaşılan bir toprak parçasının sermayeleşmesine karşı başladığını iddia eden Özüoğlu, Gezi Parkı Direnişi'nin adaletsizliği ve eşitsizliği meşru kılan bir anlayışa karşı ahlaki öfke patlaması olduğunu söylemiştir. Ona göre, kapitalizmin neoliberal evresi, profesyonel meslek gruplarının oluşturduğu 'orta sınıfları' meslek/emek değersizleşmesi, yeniden üretim koşullarının metalaşması gibi araçlarla yeniden proleterleştirmiştir. "Çapulcu İsyanı" olarak nitelediği sürecin 68'liler hareketi ile arasındaki benzerliklerine dikkati çeken Özüoğlu, eşitlik ve özgürlüğü birbirinden ayıran liberal görüşün aksine bunların birbirinden ayrılmazlığını gösteren bu hareketin, siyasal açıdan da

somut bir program ortaya koyduğu düşüncesindedir. Özüğurlu'ya göre, kültürel aidiyetlere özgürlük ve inanç serbestisi sağlanması; halk egemenliğinin tesisi ve halk sınıflarının bağımsız bir şekilde örgütlenmesi ve son olarak, çalışma ve istihdam temelinde örgütlenme ve insanca yaşam olanaklarının sağlanması bu haziran ayaklanmasının ortaya koyduğu siyasi programın ana maddeleridir (Özüğurlu, 2013).

Koşar, eğitilmiş, kentli orta sınıfın öfkesi olarak nitelenen Gezi Parkı Direnişinin, taleplerin doğrudan sosyalist değil demokratik muhtevalı oluşunun, onu kaçınılmaz olarak bir burjuva ya da orta sınıf hareketi olduğu anlamına gelmediğini söylemektedir. Çünkü burjuvazi, egemen kesimi açısından, bu taleplerle ilişkisini uzun zamandır rafa kaldırmış, bu talepler işçi sınıfı ve onun müttefiklerinin omzuna yüklenmiştir. Bu anlamda, ağırlıklı olarak eğitilmiş, kentli emekçilerin ve kitlesel bir biçimde gençliğin katıldığı bir emekçi halk hareketi olduğunu dillendirmektedir (Koşar,2013: 11-12). Nitekim, Lefebvre kapitalist toplumda kentsel dönüşümü belirleyen, kontrol eden ve yeniden üretilmesini sağlayan sermaye sınıfının, mekânların değişim değeriyle kentsel sömürüyü yeniden ürettiğine dikkat çeker. Böylelikle mülk sahibi olmayan sınıfların, yaşadıkları kent üzerine söz söyleme hakları da gasp edilmiş olmaktadır. Buradaki belirgin çelişki kentte yaşayanlarla kenti metalaştıranlar arasındaki çelişkidir (Lefebvre, 2000: 63-181).

Koşar'ın (2013) da işaret ettiği gibi Gezi Parkı Direnişine sebep olan pratiklerin arkasında 2000 yılından bugüne katıksız ve olağanüstü hızla işleyen neoliberal yeniden yapılanma politikalarının sınıf çelişkilerini arttırması yatmaktadır. Özelleştirmeler, esnek çalışma dayatmaları, tarım nüfusunun hızla proleterleştirilmesi, İş Kanunu başta olmak üzere çeşitli hak gaspları, kamu hizmetlerinde özelleştirme ve taşeronlaştırma ile nispeten ayrıcalıklı görünen meslek gruplarının "ayrıcalıklarını" kaybetmesi halkın sokaklara taşan öfkesinin gerçekte ana malzemelerini oluşturur. Bütün bu siyasal ve kültürel etkenlerin altında ise, halkı sisteme tahammül edemez hale getiren sınıfsal çelişkilerin keskinleşmesi yatmaktadır (Koşar, 2013). Gezi Direnişii'nde, öne çıkan talepler doğrudan işçi sınıfının ekonomik, sosyal, siyasal talepleri olmamakla birlikte; sokağa inen milyonlar, esas olarak kentlinin işçi ve emekçileridir. Orta sınıf kavramsallaştırmasına dâhil edilen doktor, mühendis vb. uzmanlık gerektiren mesleklerde çalışanların da giderek proleterleşen emekçiler olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Emek piyasası içinde yer almayan, ancak emek piyasasına girmeye ya da kapitalizmin yedek işsizler ordusuna dâhil olmaya aday olan on binlerce gencin sokakları doldurmasını da sınıf çelişkisinden ayrı okumamak gerekir.

Gezi Parkı Direnişii Anti-Kapitalist Bir Harektir

Gezi Parkı Direnişii'ni daha büyük bir sistemin ürettiği sorunlar yumağının bir parçası olarak okuma pratiği daha çok Marksist sosyoloji alanında düşünce üreten sosyal bilimcilerin tercih ettiği bir yaklaşımdır. Bu

yaklaşımına göre Gezi Parkı direnişini tek başına bir toplumsal hareket biçimi olarak okumak, Gezi Parkı Direnişini'ni oluşturan saikleri ve bu direnişin sonuçlarını analiz etmek için yeterli değildir. Türkiye kapitalist dünya ile etkileşimde olan, küresel ağ içinde yer alan bir ülke olarak değerlendirildiğinde, böylesine büyük bir muhalefetin sadece ülke içi politik çatışmalarla açıklanamayacağı ortadadır.

Gezi Parkı Direnişini'ni uluslararası bir komplo olarak kurgulayan yaklaşımın aksine, hareketin kendiliğinden gelişen bir özelliğe sahip olduğunu ve Ak Parti iktidar pratiklerini eleştirmenin çok ötesinde bir anlam taşıdığını ileri süren bir başka yaklaşım daha vardır. Genellikle neoliberal ekonomi politikalarının ürettiği toplumsal ve siyasal düzene bir tepki olarak Gezi Parkı Direnişini'ni yorumlamaya çalışan bu akademik çevreler, hareketin sınıfsal karakterini ortaya koyarak, anti-kapitalist bir hareket olma niteliğine vurgu yaparlar. Bu yaklaşıma göre, 2000'li yıllardan bu yana neoliberal yeniden yapılanma politikalarının Türkiye'de vaad ettiği zenginliği sınıfsal çelişkileri derinleştirmek pahasına yaratması, Gezi Parkı Direnişini'nin altında yatan ilk neden olarak okunmalıdır. Özellikle Türk Sosyal Bilim yazınında Korkut Boratav, Ahmet Tonak, Metin Özuğurlu gibi pek çok sosyal bilimci, Gezi Parkı Direnişini'nin kimlik ve kültürel talepler üzerinden okunup, sadece Ak Parti Hükümeti'ni yıpratmaya veya devirmeye yönelik bir hareket olarak yorumlanmasına karşı çıkmaktadırlar (Polat, 2015: 100).

Gezi Parkı Direnişini'ni küresel kapitalist ekonominin ürettiği sosyal ve siyasal yapılara karşı bir başkaldırı olarak değerlendiren ve uluslar arası sistemin bir parçası olarak okumaya yönelik çabalar, sadece ulusal akademik çevrelerde değil, uluslar arası akademik çalışmalarda da yerini almıştır. Immanuel Wallerstein, David Harvey, Adam Hanieh gibi pek çok sosyal bilimci Gezi Parkı Direnişini'ni Marksist sosyoloji yaklaşımı ile ve uluslar arası sistemde, isyan dalgalarının bir halkası olarak ele almışlardır (Polat, 2015: 100).

Wallerstein, dünya sisteminde yaşanan krizleri bölgelerin sorunlarına ait bir özellik olarak görmemiştir; aksine bir bütünsellik içinde dünya sisteminin kendisine ait bir özellik olarak yorumlamıştır. Ona göre, Dünya genelinde yaşanan isyan dalgaları, kapitalist sistemin siyasi ve kültürel desteklerini kaybetmesine yol açmıştır. Dünya çapında yaşanan bu tür halk isyanlarının hepsi geçiş aşamasında olduğumuzun göstergesidir. Wallerstein, 2008'den bu yana, Dünya'nın çeşitli bölgelerinde görülen toplumsal hareketlerin, henüz sonlanmamış 1968 devriminin devamı olduğunu ileri sürer. Bu çerçevede Wallerstein, Gezi Parkı Direnişini'ni, 1968 devriminin devamı olarak değerlendirir ve Gezi'nin asıl başkaldırısının kapitalist sistemin ürettiği neoliberal ekonomik yapılara karşı olduğunu dile getirir. Wallerstein'e göre Gezi Parkı Direnişini, anti otoriter eylemcilerin son zamanlarda Ortadoğu'nun bir kısmından başlayarak Türkiye'ye ulaştığı bir eylem dalgasının parçasıdır (Wallerstein, 2013).

Arap Baharı ile Gezi Parkı Direnişini arasında koşutluk olduğunu savunan bir başka sosyal bilimci Hanieh de Gezi Parkı Direnişinin sadece

objeler olarak ağaclar meselesi olmadığını söylemektedir. Ona göre, Gezi Parkı'ndaki bu ağacların kaderi ve işgal ettikleri mekânlar, AKP'nin neoliberalizm modeline karşı protestonun sembolleri haline gelmelerine olanak veren özel bir kapitalist kalkınma biçimini de temsil etmektedir. Hanieh, AKP'nin mahiyetinde Türk kapitalizminin Ortadoğu'nun bir ucundan diğeri ucuna kurulan son derece eşitsiz ve kutuplara ayrılmış benzer bir kalkınma türünü ortaya koyduğunu ileri sürer. Bu ekonomik kalkınmanın temel özelliğinin, toplumsal hayatın bütün yönleri ile metalaştırılması ve piyasalaştırılması olduğunu vurgulayan Hanieh, İstanbul ve Arap dünyasının çoğunda, bu metalaştırmanın en önemli yönünün kentsel mamur çevrenin dönüşümü olduğunu belirtir. Kentsel mamur çevrenin bu dönüşümü, neoliberal kapitalizmin aktif bir yansıması olarak görülmelidir. Bu nedenle, 2013 Türk ayaklanması ile Arap Baharı'nı ortaya çıkaran saiklerin benzer olduğunu söyleyen Hanieh, ayaklanmaların otoriterizm, yoksulluk, gıda fiyatları, işsizlik gibi tek bir nedene bağlanamayacağını, tüm bunların kapitalizmin bölgedeki gelişim tarzı ile özellikle mütalaa edilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Hanieh, 2013: 130-131). Neoliberal metalaştırma, el koyma, mülksüzleştirme politikaları Arap coğrafyasından Yunanistan, İspanya ve ABD'ye kadar uzanan Gezi Parkı Direnişii'nin de içine dahil edilebileceği bir isyan dalgasına yol açmıştır. Neoliberalizmin krizi ile doğrudan bağlantılı bu isyan dalgası, kapitalizmin ötesinde bir hayat düşüncesine yol açarak, şiddet tekeline dayalı hegemonyaları daha kırılabilir bir hale getirmiştir (Doğan, 2013: 96-97).

Gezi Parkı Direnişii'ni, son birkaç yıldır dünyanın çeşitli ülkelerini sallayan, neoliberal politikalara karşı başlayan halk isyanlarının bir parçası olarak yorumlayan Özdek ise, 15 Haziran'da güvenlik güçlerinin müdahalesi ile Gezi Parkı'nın boşaltılmasını, hareketin bitmesi olarak değil, doğrudan demokrasi ruhunu doğuran bir biçim değiştirmesi olarak değerlendirmiştir. 15 Haziran'da Gezi Parkı'nın polis kuvvetiyle boşaltılmasından sonra İstanbul'un parklarından başlayarak, Türkiye'nin birçok şehrinde mahalle parklarının birer direniş merkezine dönüştüğüne işaret eden Özdek, bu parklarda yerel halkı buluşturan forumlar yapılmaya başlandığını belirtir. Direnişin geleceğinin konuşulduğu bu forumlarda, yerel sorunlar tartışılmış, çalışma grupları oluşturulmuştur. Giderek gündemli toplantılara dönüşen bu forumlar, Gezi Parkı modelini izleyen komünal bir yaşamın filizlenmesini de beraberinde getirmiştir. Birçok kentin parklarında dayanışma masaları kurulmuş, takas pazarları ve kütüphaneler açılmış, halk erzaklarını paylaşmış ve bir anlamda Gezi Parkı'nda yaşanan "komün" deneyimi tüm Türkiye'ye yayılmıştır (Özdek, 2013: 113-114). Kürkcü'ye göre de edindiği komün ruhu, canlandırdığı dayanışmacılık ile kent toprağının ve kentsel mirasın piyasalaştırılmasına karşı duruşu ile direniş, anti-kapitalist sosyal muhalefet tarzı ve doğrudan demokrasi örneği yaratarak; gelecekteki politik ve toplumsal mücadeleler için pratik ve referans kaynağı oluşturmuştur (Kürkcü, 2013: 68-69).

Harvey, kısa sürede normale dönen bir özgürleşme hareketi olarak karşımıza çıkan Gezi Parkı direnişinin henüz bitmediğini belirtmektedir. Gezi Parkı'nın bundan sonrası için bir başlangıç olduğunu söyleyen Harvey, en azından Gezi Parkı Direnişi'nin ilk talebi olan AVM inşaatının durdurulmasının da önemli bir kazanç olduğunu ileri sürmektedir (Görkem, 2015). Gezi Parkı Direnişi'nin mevcut siyasal mekanizmaların dışında bir politika anlayışının ipuçlarını verdiğini belirten Ünlü Gök de Gezi Parkı Direnişi'nin, toplumsal mücadeleler tarihinde sorgulayıcı, üretici ve dönüştürücü karakteriyle önemli bir deneyim olduğunu iddia etmektedir. (Ünlü Gök, 2014: 90). 15 Haziran'da sona erdiği düşünülen Gezi Parkı Direnişinin, bu tarihten sonra Ankara-Tuzluca'yır'da yaşanan direnişler ve sonrasında ODTÜ ormanlarının yol çalışması için tahrip edilmesine karşı geliştirilen protestolar; HES projesine karşı Cerrattepe Direnişi ve örnekleri daha çoğaltılabilecek pek çok toplumsal muhalefet hareketleriyle başka boyutlarda ve şekillerde devam ettiği görülmektedir.

Gezi Parkı Direnişi'nin Küresel Boyutu

Neoliberalizmin iktisadi alandan siyaset yapma tarzına ve gündeliğin ritmine kadar dayattığı koşullar karşısında, güvencesizleşen, yersiz yurtsuzlaşan ve özgürlüklerini yitiren kitleler; son yıllarda dünyanın dört bir yanında eyleme geçmiş; iktidarların hükmetme tarzını ve bunun göstergelerinden biri olarak mekanları rant uğruna dönüştürme operasyonlarını protesto etmek için işgal ve direniş hareketleri başlatmıştır (Öztan, 2014: 166). Tekel'den Tahrir'e, oradan Madrid ve Barcelona meydanlarına, ABD'den başlayıp tüm Anglo-Sakson coğrafyasına yayılan Occupy eylemlerine, Taksim-Gezi'ye ve Sao-Paulo'ya kadar isyan hareketlerinin oluşturduğu dev dalga, neoliberalizmin büyük kriziyle doğan anti-kapitalist bir isyanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Doğan, 2014: 73). İtirazdan isyana ve isyandan direnişe doğru ilerleyen Gezi Parkı eylemleri, Türkiye'deki demokrasinin kişisel projeksiyonlardan kurumsallaşmaya doğru geçmesinin gerekliliğini vurgulayan en etkili toplumsal hareket olma özelliğini kazanmıştır. Tekel eylemleriyle birlikte başlayan yeni bir sürecin devamı olarak okunması gereken bu direniş, Alpman'a göre, toplumsal muhalefetin sınırlarının ulusal olmaktan hızla uzaklaştığını, her geçen gün daha da küreselleştiğini ve bu küreselleşmenin kendi dinamiklerini oluşturduğunu bir kez daha göstermiştir (Alpman, 2013: 382).

Wallerstein, dünya sisteminin krizde olduğunu ve her küçük eylemin kendi başına önemli sonuçlara yol açabileceğini iddia etmektedir. Ona göre, kriz döneminde grupların bir yerde yaptıkları protestolar, eylemler ya da her türlü başkaldırı sistemi çok farklı noktalara taşıyabilecek düzeyde olduğu gibi tüm dünyayı etkileme gücüne de sahiptir (Polat ve Durmuş, 2015: 106, 108). Geziyle direnişin diğer merkezleri arasındaki benzerlikleri ağ ve internet toplumunun yarattığı yeni muhalefet imkanlarında bulan Özkul, Gezi Parkı Direnişi ile, aslında Arap baharı, İndignados, Occupy Wall Street gibi pek çok

uluslararası alanda vukuu bulan küresel örüntünün Türkiye'nin özgül koşullarına uyarlandığını ve küresel isyan dalgasını zenginleştirdiğini iddia eder (Özku, 2014: 34). Ertan da, Türkiye'de 2013 yılı ortasında ortaya çıkıp ülkeyi ve dünyayı sarsan Gezi Parkı Direnişisini, yalnızca daha önce İtalya, Almanya gibi Avrupa ülkelerinde görülmüş olan çevreci hareketlerin devamı olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir. Gezi Parkı eylemlerinin hemen ardından Brezilya'da da benzer hareketler gerçekleşmiş, fakat ülke liderlerinin sağduyulu tavrı sonrasında bu hareketlerde yavaşlama görülmüştür. Brezilya'daki eylemlerde Gezi Parkı Direnişisi'ni destekleyen pankartlar açılmış ve açıklamalarda bulunulmuştur. Bu da Gezi Parkı Direnişisi'nin kısa zamanda ülke dışına taşan etkisine bir örnek olarak gösterilebilir (Ertan, 2014: 73-74).

Sonuç

Gezi Parkı Direnişisi'ne katılan ve "apolitik" olarak nitelendirilen toplumsal aktörlerin, kendi taleplerini ifade etmek için geleneksel bir parti ve lider çatısı altında birleşme ihtiyacı duymadan, sermayenin kentsel yağmasına karşı kent hakkına dayanarak katıldıkları bu eylem, bir gençlik veya çevreci bir hareket olmanın çok ötesine geçmektedir. Gezi Parkı Direnişisi'nin kitlesel kompozisyonuna bakıldığında toplumun işgücünü satarak yaşayan bir kesimi, bunun işsiz parçası, iş bulduğunda bu kesime katılmayı bekleyen bir genç kuşağı içerdiği için öznenin sınıf kimliği daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Gezi Parkı Direnişisi, üretim araçlarına sahip olmayanların, üretim araçlarını ellerinde bulunduranların sermaye hareketine karşı çıktığı için öncelikle politik bir eylemdir.

Küresel bir dünyanın dolayısıyla da dünya kapitalist sisteminin bir parçası olan Türkiye'deki siyasal çatışmaları tek başına ele almak ve sadece komplo olarak değerlendirmek gerçekliğin eksik okunmasına sebebiyet verebilecektir. Eylemin politik hedefi Ak Parti İktidarına karşı olmaktan çok, onun temsil ettiği neoliberal ekonomi ve siyaset pratiklerinin bütününe karşıdır. Bu minvalde, Gezi Parkı Direnişisi'nin ülke içi siyasi çatışma ve uluslar arası bağlamları ile birlikte değerlendirirken, tüm bu siyasi sahayı doğuran alt yapı unsuru olan kapitalist ekonominin de nasıl bir zemin hazırladığına dikkat çekmek gerekmektedir.

Neoliberal ekonomi politikaların yarattığı eşitsiz dünyadan artık tüm halkların rahatsız olmaya başladığına dikkat çeken Wallerstein, Orta Doğu ve Türkiye'de gerçekleşen bu halk isyanlarını dünyanın diğer ülkelerinde gerçekleşen hareketlerle birlikte değerlendirmiş, bu hareketleri, bölgesel değil küresel bir zemine oturtmuştur. Artık Amerikalı, İspanyol, Arap, Türk hangi ülke vatandaşı olursa olsun insanlar bu küresel kapitalizmin doğurduğu eşitsizliğe halklar olarak isyan etmektedir. Gerek Arap Baharı gerekse Gezi Parkı Direnişisi Orta Doğu'ya ilişkin uluslar arası politikaların bir sonucu olarak değil de topyekûn neoliberalizme ve onun ürettiği sosyal ve siyasal yapılara

karşı bir tepki olarak değerlendirilebilirse, hoşnutsuz halkların taleplerine yönelimli politikaların üretiminde ve toplumsal uzlaşmada daha anlamlı mesafeler kat edilebilecektir.

Kaynaklar

- Akgöz, G. ve A., Topal (2014), "Adam Hanieh ile Ortadoğu Ayaklanmalarının Ekonomi Politikası Üzerine Söyleşi", Praksis, çev. Mert Karabıyıköğlu, Sayı:34, s:121-134.
- Alpman, P. S. (2013), "Gezi Parkı: Şehir Hakkı Tartışmaları ve Sosyolojinin Savunulması". 8. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Muğla, s:375-382. <http://www.sosyolojikongresi.org/ekitap/Cilt%203.pdf> [Erişim tarihi: 6/06/2015].
- Aslan, N. (2013), "Gezi Aynasında Türkiye İşçi Sınıfının Yeni Profili ve Görevler", Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, s: 35-50, erişim adresi: <http://www.ttb.org.tr/msg/images//files/dergi/4950/49-50.pdf>, erişim tarihi: 09.08.2015.
- Ayata, S. (2014), "Buyurganlığa ve Yasakçılığa Karşı Direniş: "Gezi Hareketi", Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Akademik Bülten, ", Cilt 12, Sayı 1, 22-26, http://www.gaziuniversiteli.org/bulten/2014-1/07_S.%20Sencer%20AYATA.pdf [Erişim tarihi: 20/04/2015].
- Boratav, K. (2013), "Korkut Boratav, Gezi Direnişini değerlendirdi: Olgunlaşmış bir sınıfsal başkaldırı..."22 Haziran 2013. <http://www.sendika.org/2013/06/her-yer-taksim-her-yer-direnis-bu-iscii-sinifinin-tarihsel-ozlemi-olan-sinirsiz-dolaysiz-demokrasi-cagrisidir-korkut-boratav/> [Erişim tarihi: 24/06/2015].
- Doğan, A. E. (2013), "Hegemonya Krizine Geri Dönülürken Tarihsel Momentin Gerekleri", Praksis, Ağustos 2013, s:95-104.
- Doğan, A. E. (2014), "21. Yüzyıl İsyân Hareketlerinin Tarihselliği: Neoliberal Çitleme Dalgası, Müsterekler ve Yeni kamu Uzamı Çerçevesinde Bir Değerlendirme", Praksis, sayı: 34, s:57-82.
- Ertan, B. (2014), Gezi Parkı Direniş ve Yeni Türkiye, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Cilt:12 Sayı:47 Yaz: 2014, s: 58-77.
- Ete, H. ve C. Taştan, (2013), "Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri", SETA.
- Göle, N. (2013), "Gezi: Bir Kamusal Meydan Hareketinin Anatomisi", CHP Çankaya İl Başkanlığı Gazetesi, 7. Sayı. <http://t24.com.tr/yazarlar/nilufer-gole/gezi-bir-kamusal-meydan-hareketinin-anatomisi,6824> [Erişim tarihi: 26/06/2015].
- Görkem, K. (2015), David Harvey'le Gezi Direnişinden Kapitalizme ve Çelişkilere Dair, 04.06.2015, <http://t24.com.tr/k24/yazi/harvey,222>, erişim tarihi: 22.07.2015.
- Hanieh, A. (2013), "Ortadoğuya Dair Asıl Mesele, Hiçbir 'Sosyal Demokrat' Seçeneğin Olmamasıdır", Gezi Direniş Üzerine Düşünceler, ed.Özay Göztepe, Ankara: NoteBene Yayınları, s: 129-139.
- İnal, K. (2013), "Gezi: Tanım, Failler ve Roller", Gezi, İsyân, Özgürlük: Sokağın Şenlikli Muhalefeti (Der. Kemal İnal), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- İnsel, A. (2014), Muktedire Karşı Dayanışma, 31.05.2014, http://www.radikal.com.tr/radikal2/muktedire_karsi_dayanisma-1194936, [Erişim tarihi: 03/07/2015].
- Keyder, Ç. (2012), Yeni Orta Sınıf. Bilim Akademisi Derneği 34(179/148), s:1-4.
<http://bilimakademisi.org/sites/default/files/duyuru/Yeni%20Orta%20Sınıf.pdf> [Erişim tarihi: 16/04/2015].
- Keyder, Ç. (2013), <http://konusakonusa.org/2013/09/05/gezi-parki-protestolari-baglaminda-yeni-orta-siniflar-neo-liberal-donusum-ve-yoksulluk/> [Erişim tarihi: 01/07/2015].
- KONDA (2014), Gezi Raporu. Toplumun Gezi Parkı Olayları Algısı, Gezi Parkındakiler Kimlerdi?. 5 Haziran 2014, s: 5-11, http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/KONDA_GeziRaporu2014.pdf [Erişim tarihi: 20/05/2015].
- Koşar, A. (2013), "Gezi Direnişi, Sınıf ve Toplumsal Hareketler", http://www.academia.edu/4700750/Gezi_Direni%C5%9Fi_s%C4%B1n%C4%B1f_ve_toplumsal_hareketler, [Erişim tarihi: 20/04/2015].
- Kürkçü, E. (2013), "Gezi'den Sonra...", "Haziran Direnişi ve Doğrudan Demokrasi", Direnişi Üzerine Düşünceler, ed.Özay Göztepe, Ankara: NoteBene Yayınları, s: 67-71.
- Lefebvre, H. (2000), "Right to the City", Writings on Cities içinde, et al, Eleonore Kofman & Elizabeth Lebas, Oxford: Blackwell.
- MAZLUM-DER (2013), Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu, yay. haz. Av. Ümran Sırımsı Candemir ve Av. Mehmet İzmir, MAZLUMDER İstanbul Şubesi, erişim adresi: <http://istanbul.mazlumder.org/webimage/gezi-parki-raporu-2013.pdf>, erişim Tarihi: 11.02.2015.
- Özdek, Y. (2013), "Haziran Direnişi ve Doğrudan Demokrasi", Direnişi Üzerine Düşünceler, ed.Özay Göztepe, Ankara: NoteBene Yayınları, s: 111-126.
- Özkul, B. (2014), "Gezi'nin Küresel Boyutu: Ağ Toplumu ve Doğrudan Demokrasi Fikri", Birikim, Sayı: 302, s: 34-42.
- Öztan, G. G. (2014), "Gezi Direnişi ile Kurulan Otantik Kamusal ve Dayanışma Ruhunu", Praksis, sayı: 34, s:165-180.
- Özüğurlu, M. (2013), "Metin Özüğurlu, Gezi Direnişi'ni değerlendirdi: Devrime hasret kalmış insanlık ve siyasetini arayan halk sınıfları..." 28 Haziran 2013. <http://www.sendika.org/2013/06/metin-ozugurlu-gezi-direnisini-degerlendirdi-devrime-hasret-halkmis-insanlik-ve-siyasetini-arayan-halk-siniflari/> [Erişim tarihi: 24/06/2015].
- Polat, F. (2015), "Dünya Sistemik Krizinin Bir Parçası Olarak Gezi Parkı Direnişi", Akademik Sosyal araştırmalar Dergisi, Yıl:3, Sayı:17, Eylül 2015, s: 97-117.
- Polat, F. ve A. Durmuş (2015), Immanuel Wallerstein Perspektifinde Arap Baharı, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Saraçoğlu, C. (2014), Gezi Direnişi ve Müzmin Orta Sınıf Sorunu, 29.01.2014, <http://bilimsol.org/bilimsol/blog/kenar-notlari/gezi-direnisi-ve-muzmin-orta-sinif-sorunu>, [Erişim tarihi: 07/06/2015].
- SDE (2013), "Taksim Gezi Parkı Eylemleri", Stratejik Düşünce Enstitüsü, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/SDE%20Taksim%20Gezi%20Park%C4%B1%20Raporu%20Haziran%202013.pdf>, erişim tarihi: 24.07.2013.

- SETA (2013), 2013'te Türkiye, edt. Yılmaz Ensarođlu, Hatem Ete, Bekir S. Gül, Erdal Tanas Karagöl, Ufuk Ulutaş, Siyaset, Ekonomi ve Toplum araştırmaları Vakfı, Sayı: 74.
- Ünlü Gök, S., (2014), "Politikayı Deneyimleyen Bir Toplumsal Hareket Olarak Gezi Direnişi", Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 2, sayı 1, Mart, s:75-92).
- Wallerstein, I. (2013), "Turmoil in Tunisia and Egypt: Beginning or End of the Revolutions?", <http://www.iwallerstein.com/turmoil-tunisia-egypt-beginning-revolutions/> Erişim: 10.10.2013.
- Yıldırım, Y., (2013), Sosyal Forum'dan Öfkeliiler'e, İletişim Yayınları, Ankara.